

Шипп Володимир Володимирович,
 здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
 2 курсу 201 навчальної групи навчально-
 наукового інституту поліцейської діяльності
 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Халюк Сергій Олександрович,
 завідувач кафедри
 конституційного права та прав людини
 Національної академії внутрішніх справ,
 доктор юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Україна, декларуючи прагнення до інтеграції з Європейським Союзом, визнає захист прав і свобод людини базовим принципом європейської спільноти. Водночас приєднання до європейських правових стандартів вимагає не просто формального копіювання, а адекватної адаптації цих стандартів до національного контексту – з урахуванням історичних, соціокультурних і правових особливостей українського суспільства. Як підкреслюють дослідники, процес євроінтеграції повинен супроводжуватися системним впровадженням механізмів захисту прав людини, модернізацією правової системи та підвищенням суспільної правосвідомості [1].

У такому підході принцип прав людини стає не декларативним, а реальною базисною цінністю, що визначає курс реформ у державному управлінні, судочинстві, законодавстві та громадянському діалозі. Лише за умови належної імплементації європейських стандартів із відповідною трансформацією українського правового простору можна створити систему, яка забезпечить реальний захист прав і свобод кожного громадянина та підвищить довіру до державних інституцій.

В процесі європейської інтеграції України виявляються ситуації, коли деякі механізми захисту прав людини, притаманні для Європейського Союзу, сприймаються частиною українського суспільства як чужі або недостатньо адаптовані до національних реалій. Зокрема, питання захисту прав представників ЛГБТІК-спільноти, розширених гарантій недискримінації, а також запровадження цивільних партнерств викликають значні соціокультурні та правові дискусії. Як наголошують правозахисники та аналітики в контексті євроінтеграційного діалогу, існуюче національне законодавство щодо недискримінації має суттєві прогалини: не охоплює сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність як заборонені ознаки дискримінації, що є стандартною практикою у країнах ЄС [2].

Це означає, що формальний імпорт європейських норм без врахування соціокультурного контексту та готовності суспільства ризикує викликати рецидиви соціальної напруги, спотворення інститутів довіри та відчуження

частини громадян. Тому реалізація прав людини в умовах євроінтеграції України потребує інклюзивного підходу: поступового, з урахуванням національного культурного, морального та суспільного контексту, із діалогом із громадськістю, навчальними кампаніями, а також адаптації правового захисту до поточних соціокультурних реалій.

Одним із важливих викликів, що впливає на захист прав людини в умовах європейської інтеграції України, залишається недостатній рівень інклюзивності міського простору. Значна частина українських населених пунктів досі не відповідає європейським стандартам доступності: громадські будівлі, транспорт, об'єкти освіти, охорони здоров'я та адміністративні установи залишаються важкодоступними для осіб з інвалідністю. Це порушує принцип рівного доступу та суперечить європейським підходам до реалізації соціальних прав.

Відповідно до Стратегії Європейського Союзу з прав осіб з інвалідністю 2021–2030 [3], держави-члени зобов'язані створювати фізичне середовище, засноване на принципах універсального дизайну, що дозволяє кожному громадянину вільно пересуватися й користуватися публічними послугами. Аналогічні вимоги містить Акт ЄС про доступність (European Accessibility Act) [4], який визначає обов'язкові мінімальні параметри доступності для інфраструктурних об'єктів та сервісів. Європейське агентство з основоположних прав людини у Щорічному звіті про фундаментальні права 2024 року підкреслює, що відсутність доступності прямо порушує право людини на участь у суспільному житті [5].

Фактична ситуація в Україні демонструє, що значна кількість громадських просторів залишається неадаптованою, що обмежує мобільність людей з інвалідністю та ставить їх у дискримінаційне становище. Така невідповідність порушує як норми європейського права, так і зобов'язання України за Угодою про асоціацію, де передбачено імплементацію стандартів ЄС у сфері захисту прав людини. Отже, забезпечення інклюзивності має стати одним із ключових напрямів реформ у межах євроінтеграційного процесу.

Після початку повномасштабної агресії РФ мільйони громадян України вимушено виїхали до країн Європейського Союзу, що перетворило питання захисту прав біженців на одну з центральних проблем європейської інтеграції. Попри дію Механізму тимчасового захисту ЄС, який гарантував українцям доступ до житла, освіти, ринку праці та соціальних послуг, на практиці спостерігаються численні труднощі: нерівномірність реалізації прав у різних державах-членах, перевантаженість соціальних систем, мовні бар'єри, а також випадки дискримінаційних підходів з боку місцевих адміністрацій. Як відзначає Агентство Європейського Союзу з фундаментальних прав, у низці країн зафіксовано проблеми з доступом до медичних послуг та правовою підтримкою, що створює ризики порушення базових прав людини [5].

У цих умовах Україна має розбудовувати системи моніторингу становища своїх громадян за кордоном, посилювати консульський захист і активно співпрацювати з інституціями ЄС щодо усунення прогалин у реалізації прав осіб, які набули статусу біженців або тимчасово захищених. З позицій

європейських стандартів ефективний захист прав біженців є не лише гуманітарним, а й політико-правовим критерієм здатності України інтегруватися до єдиного правового простору ЄС.

Список використаних джерел

1. Рижук Ю.М. Права людини і громадянина в умовах євроінтеграційних процесів в Україні : аналітична доповідь / Ю. М. Рижук. Київ : КНЕУ, 2023. 28 с. Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/items/2bd1f696-0f90-4c3e-9995-f202d9b5a34d>
2. Правозахисні діалоги: які стандарти прав людини має забезпечити Україна для євроінтеграції. Центр громадянських свобод. 2024. Режим доступу: <https://ccl.org.ua/news/pravozahysni-dialogy-yaki-standarty-prav-lyudyny-maye-zabezpechyty-ukrayina-dlya-yevrointegracziyi>
3. European Commission. Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021–2030. Brussels, 2021. Режим доступу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en
4. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (European Accessibility Act). Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj/eng>
5. European Union Agency for Fundamental Rights. Fundamental Rights Report 2024. Vienna: FRA, 2024. Режим доступу: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-fundamental-rights-report-2024_en.pdf

Яковець Анастасія Юріївна,

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу 207 навчальної групи навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,

професор кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

У сучасному світі конституційний захист та реалізація фундаментальних прав людини та громадянина фактично формує сутність правової держави. Здатність суспільства впливати на владні інститути держави є індикатором рівня захисту цих прав. Серед конституційно-правових гарантій важливе місце займає право на мирні зібрання, закріплене у статті 39 Конституції України, згідно з якою громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації [1]. Вищезазначене право забезпечує